

Pärmine
15.12.89

Diplomitöö
rahuldat
15. märtsil 1989a

3 kuud
Diplomitöö
473595

E. V.
TARTU ÜLICOOL
DIPLOMITEADUSKOND
15. apr. 1989
№ 456
TARTU

A.A
7915.

PÄRIMINE JA PÄRIJATE VÕLGADE EEST

VASTUTUS.

D i p l o m i t ö ö

N. Titov.

Lehekond ei ole loetud
21.12.1989

I PÄRIMISEST ÜLDISELT

	lhk.
1. Sissejuhatus	1.
2. Pärimine kui <i>successio</i>	5.
3. Pärand	21.
4. Pärandaja	23.
5. Pärija	24.

II PÄRANDI SAAM

1. Pärandi avanemine (delatio hereditatis)	27.
2. Pärija õigustesse astumine (acquisitio hered.)	29
3. Lamav pärand (hereditas jacens)	35.
4. Beneficium abstinendi	37.
5. Spatium deliberandi	40.

III PÄRIJATE VÕLGADE EEST VASTUTUS 42.

1. Vastutuse ulatus	42.
2. Abinõud pärijate ja kreditoride kaitseks	45
a) Beneficium inventarii	46.
b) Beneficium separationis	49.
c) Pärandi eraldamine Saksa õiguses (Nachlass-absonderung)	51.

1. BGB. Bürgerliches Gesetzbuch nebst Einführungsgesetz. München 1921.
2. Crome, Carl, Dr. System des Deutschen Bürgerlichen Rechts Tübingen 1912.
3. Das bürgerliche Recht Englands. Kommentar von Dr. jur. Gustav Schirrmeyer. Berlin 1906, Band I.
4. Deruburg, Heinrich . System des Römischen Rechts Der Pandekten achte Auflage, bearbeitet von Dr. Paul Sokolovski. Zweiter Teil. Berlin 1912.
5. Freitag-Loringhoven, Axel Freih v. Der Sukzessionsmodus des deutschen Erbrechts Berlin 1908
6. Sama. Vstuplenija naslednika v objazateljstva i prava nasledodatelja po ostsejsko-mu pravu. Jurjev 1905.
7. Grimm D.D., Lekcii po dogme rimskogo prava. Riga 1924.
8. Kasso, L. Prejemstvo naslednika v objazateljstvach nasledodatelja. Jurjev 1895.
9. Nõukogude Vene Gk.-Graždanskij Kodeks RSFSR Leningrad 1927.
10. Prof. J. A. Pokrovskij. Osnovnõje probleme Graždanskogo prava "Itogi Nauki" Moskva 1916.

11. Pravo Sovetskoj Rossii. Sbornik statej. Vöpusk vtoroj. Praga 1925.
12. Seletuskiri Tsiviilseadustiku 1936a. eelnõu juurde. Koostanud prof. J. Uluots.
13. Svod mestnõch uzakonenij gubernij. Ostzeijskich Čartj III Zanonõ graždanskije. S Peterburg 1864 (BES).
14. J.M. Tjutrjumor. Graždanskoje pravo Jurjev 1922.
15. Tks.

I PÄRIMISEST ÜLDISELT

1. Sissejuhatus.

Surm, mis lõpetab isiku maist olemist, ei kõrvalda täiesti teda elavate seast. Tugeva varjuna püsib järelejääv varandus. Alles selle varju haihtumisega - varanduse minekuga teiste valdusesse, hävib täiesti elanud isik õiguslikkudes sfäärides.

Et reguleerida selle varanduse üleminekut, õigussüsteemides võtab kas laiemat või kitsamat ulatust pärimisõigus. Eriti süsteemid, mis põhjenevad eraomandi täielikul tunnustamisel, annavad sellele suure tähtsuse, tehes pärimisõigust läbiimbumuks normidest avalikõigusliku iseloomuga, nagu nõudmised testamendi juures, tähtajad, milliste suhtes pooled ei saa kokkuleppida etc.¹⁾

Pärimisõigust üldiselt tunnustatakse tähtsaks tõukejõuks töötada ligemiste, sellega ka ühiskonna ja inimkonna kasuks,²⁾ Pärimisõiguse normidele tuginedes, isik teab et higi ja vaevaga saavutatud varanduslik hääolu püsib ja peale tema surma läheb nendele, keda tema eluajal enda lähedal näeb.

Sellest pärimisõiguse mõjust ja tähtsusest tin-

1) Dr. Carl Crome. System des Deutschen Bürgerlichen Rechts. Tübingen 1912 lhk 2 n.6.

2) J.M. Tjutrjumov. Graždanskoje Pravo. Jurjev 1922 lhk. 463 n. 1.

gitud on ajalooline näide Nõukogude Vene seadusand-
lusest.³⁾ Esimeseks sammuks eramajanduse hävitamisel
oli pärimisõiguse hävitamiseks. Dekreet 27 aprillist
1918a. esimeses artiklis tühistab pärimist seaduse
ja testamendi alusel. Õigusega mõtlesid tolleaaja sea-
dusandjad - hävita pärimisõigus küllap siis hävib
ka eraomand ja juurdunud individualism. Tingimata, kui
inimesel kaob kindlus jalgade alt - kuhu heidab va-
randusliku varju peale oma surma, ei hakka eluajal
suuremat vara koguma. Elab vaid iseenda jaoks ja
olevikus.

Kuid säärane olukord ei saanud kuigi kaua püsi-
ma jääda. Tsiviilkoodeksis (1927a; dekreet pärit
1922 aastast) näeme uussti pärimist nii testamendi
kui ka seaduse alusel. Põhjus järeleandmisele oli
küllalt mõõduandev. Koos pärimisõiguse hävitamisega
hakkas vähenema eramajandus, kuid sellega tuli kaa-
sa ühiskonna, riigi vaesestumine. Kuigi peale isiku
surma, tema varandus 1918a. dekreeidi põhjal pidi
minema riigile, vene teadlased (Goichbarg) ise tun-
nustavad, et seda ei esinenud kuni 1922 aastani. Rii-
gituludeks säärane moodus üldse puudus ja tegelik
elu muutis dekreeidi sätted paljaks õiguseks. Väärtus-
likud esemed, mis olid surijate valduses, läksid kas
faktiliselt lähiskondsetele, või neid nagu muistses
Roomas, okkupeerisid kohalikud "võimukandjad" või
võõrad.

---

3) Pravo Sovetskoj Rossii, Sbornik Statej. Võpusk
vtoroj. Praga 1925 g. lhk 123 jj.

Nii siis, tuleproovist tuli pärimisõigus võitjana. 1922 aasta 22 mai dekreediga tunnustati pärimist nii seaduse kui testamendi järgi. Need samad kommentaatorid, kes löid kiidulaule 1918 aasta "suurele katsele" tunnustasid, et 1922a. sekreet "lubab omanikule kinnitada tahet ka kirstu taga... lubab omanikule heita varju kaugele väljaspoole tema elupiire."

Pärimisõigus tunneb peamiselt kahte pärandi ülemineku alust: testamenti ja seadust.⁴⁾ Pandektiline õigus on nende kahe kõrvale toonud pärimislepingu.⁵⁾ Pärimisleping ja testament tagavad pärandaja tahtevabadust toimida oma varandusega sihis, mis tema arvates on peale surma kõige otstarbekohasem. Seadusjärgne pärimine astub välja siis, kui "pärandaja ei teinud mingit korraldust surma korraks, või kui tema korraldused testamendis või lepingus tunnustatakse tühistaks, või oma jõu kaotanuks (BES 1703).

Reguleerides seadusjärgset pärimist, pärimisõigus määrab teatud kindla ringi isikuid-sugulasi, kellele varandus üle läheb. Testamendi ja lepingujärgne pärimine põhjeneb testaatori tahtevabadusel.⁶⁾ Pärimisel tahtevabadusele põhjenevatel alustel ja seaduse alusel, on paratamatud konfliktid pärandaja vaba tahte ja temale lähedalseisvate isikute pärandi

4) Rooma õigus (eelpandektiline); Code civil § 968; Vene sk X, 1° 23, Nõuk.Vene G.k § 416

5) BES 1700; BGB 1941; Saksi kuningriigi tsiv.koodeks § 2003

saamise lootuse vahel (Erbenwörterrecht). Nende konfliktide reguleerides, suurem osa seadussüsteeme loob kompromissi - sundpärimise näol. Sundosa moodustab murdosa pärandist, mida oleks pidanud saada seadusjärgne pärija, kui poleks tahteavaldust olnud. Sundosa suhtes pärandaja tahteavaldus ei kehti. Kui seadussüsteemis ei ole sundosa pärimist, siis mõned neist lahendavad küsimust teisel teel - nt. pärusvarade testeerimise keelu abil.

Pärijate kõrvale astuvad kreditorid, kes on samuti huvitatud pärandi saatusest. Surm, kui ootamatu ja juhuslik element inimkonna elus, ei tohiks hävitada majandusliku, varandusliku ja rahalist käibivust, mille tähtsaimaks vahendiks on meie ajal krediit. Mis oleks siis, kui kreditorid peaksid igal üksikul juhul arvestama deebitori surmaga? See tooks enesega kaasa paratamatut krediidi hävimist⁷⁾ ning tugevad tsivilisatsiooni sammud meie ajal oleksid täiesti võimatud. Nii siis, kreditoride isiklikud huvid, kui ka sellest järgnevad laiemad huvid - käive ka krediidimudus nõuavad, et kreditorid saak-

6) Nõuk. Vene Gk art 418 piirab tahtevabadust seadusjärgsete pärijate ringiga, lubades vaid nende osasid ümberjaotada (teha mittevõrdseks), kusjuures sundosa on 3/4 harilikust seadusjärgse pärija osast.

7) Crome. Op cit. lhk 2 n. 1.

sid rahuldatud ka peale deebitori surma.⁸⁾ Õigluse vaatekohalt omab see täieliku tunnustuse, kuna krediidi teel saadud varandus, läks deebitori varanduse täiendamiseks, majandamise parandamiseks jne. ja peaks leiduma järelejäävas pärandis ekvivalenti või samade esemete näol.

Kuidas õigussüsteemid lahendavad kreditoride huvide rahuldamist, see moodustab selle töö tuuma.

2. Pärimine kui successio.

Et lahendada kreditoride seisundit ja vaadelda nendele kuuluvaid õigusi, ei tohi vaikimisega üleminna pärandi ülemineku moodusest - successio'st.

Rooma süsteem tunneb kahte õigustekohuste ülemineku moodust - universaalset ja singulaarset suktsessiooni. Praegu meid huvitab peamiselt esimene. Universaalne suktsensioon, rooma juristide vaatekohalt oli säärane, kus järglane ühe aktiga - uno actu, astub kõigisse eelkäija õigustesse ja kohustesse - in universum jus. Reeglid, mis on tarvilusel üksikute objektide üleminekul ei tarvita siin. Pärija omandab niisuguseid objekte, milliste valdamine on seaduse sätete kohaselt temale võimatu. Ka objektid, milliste olemasolust järglane midagi ei tea ja milliste

---

8) Prof. J.A. Pokrovskij. Osnovnõje problemõ graždanskogo prava. "Itogi Nauki" 1916 Moskva. lhk 258.

omamist ta sugugi ei taha.⁹⁾ Kõik need õigused - kohused moodustavad õigusterviku - universitas juris, ning säärasena läheb üle järglasele - käesoleval juhul pärijale.

See roomaõiguslik printsiip, mis omab praegusel ajal täieliku tunnustuse, pidi ometi keskajal üleelama suure muutuse. Või ta pidi uuesti õigussüsteemides meie ajal olema rekonstrueeritud.

Saksas, keskajal kehtinud partikulaarõigustes, eriti Sachsenspiegel'is ilmneb palju kõrvalekaldumisi rooma printsiibist.¹⁰⁾

Kõigepäält õigusraamatud tundsid pärandit laiemas ja pärandit kitsamas mõttes. Pärand laiemas mõttes (Nachlass) hõlmas enesesse kõiki varanduslikke õigustusi, kohustusi, mis jäid järgi pärandajast. Pärand kitsamas mõttes - "erve" moodustus ülejäägist, mis jäi järgi pärandist laiemas mõttes peale erikomplekside mahaarvamist. Erikompleksid olid Heergerwäte, Morgengabe ja Gerade. Sellega ei moodustanud pärand laiemas mõttes ühe terviku, nagu seda oli rooma õiguses, vaid koosnes mitmest erikompleksist plus pärand kitsamas mõttes. Erikomplekside üleminekul surma korral ilmneb erinevusi. Olgu siin

---

9) System des Römischen Rechts von Heinrich Dernburg, Pandekten, achte Auflage. Bearbeitet Von Dr. Paul Sokolovski. Zweiter Teil. Berlin 1922. § 445.

10) Alus: 1) Baron A. Freitag - Loringhoven. Vstuplenije naslednika i objasateljstva i prava trebovanija nasledodatelja po ostzeijskonn pravu Jurjev 1905

2) Der Sukzessionsmodus des deutschen Erbrechts. Berlin 1908. Samalt autorilt.

mainitud vaid see, mis meid enam huvitab. Heerge-
wäte, koosnedes parimast saduldatud hobusest, sõja-
rüüst ja kõigest, mis oli tarvilik sõja pidamiseks,
läks lähimale sõjamehele. Morgengabe ja Gerade võt-
tis pärandist lesknaine ära. Kui tema ei pärinud,
läks Gerade lähimale naissoost pärija^{see}, koosnes ma-
japidamise tarbeist jms. Morgengabe oli pigem päri-
misõiguses esinev instituut, mis põhjenes petekonna-
õigusel. Teda vaadeldi kui pretium virginitatis "Erve",
ehk pärandikitsamas mõttes said teised pärijad -
vaatamata nende soole jne.

Sellega me näeme, et 1) erikomplekside pääle
evisid õigusi vaid need pärijad, kes omasid teatud
kvalifikatsiooni, või paremini öeldes langesid nad
oma iseloomu järgi kas meessoost või naissoost pä-
rijatele; 2) pärijad ei saanud neid kui varandusli-
ke masse, vaid kui asjade kogumeid. Igal üksikul ju-
hul vaadeldi, kuivõrd ühte või teise gruppi kuuluvad
esemed olid alles. Isegi äramüüdnud esemete eest saa-
dud raha ei langenud erikompleksidesse tagasi, vaid
läks pärandisse kitsamas mõttes.¹¹⁾ Panditud eseme-
te pääle, mis kuulusid erikomplekside hulka, pärija
sai ainult väljaostuõigust. Ta võis seda teostada,
kui ka teostamata jätta. Kuid väljaostu pidi ta teos-
tama omal käel - pärand kitsamas mõttes ei võtnud
osa pandiraha tasumisel. See reegel oli tingitud

---

11) Vrd. BES. Äramüüdnud pärusvara eest saav raha ei
sõlmita sellega, vaid läheb üle soetatud vara
hulka.

saksa pandiõiguse iseloomust, kus pandiraha eest vastutas ainuüksi panditud ese. Siit võib teha järelduse, et erikompleksides leiduvad esemed võisid olla ainult panditud. Teisi võlgu erikompleksidel ei lasunud. "Erve" ei vastutanud erikompleksil lasuvate võlgade eest.* Neid tasuti ainuüksi pärandist kitsamas mõttes, olgugi nad olid tehtud erikomplekside huvides. Sellega me näeme sügavat separatsiooni erikomplekside ja "erve" vahel, mis küll kerkis esile alles pärandaja surma momendil.¹²⁾

Nüüd jääb veel vaadelda, mida moodustasid erikompleksid - kas nad olid universitates juris, või universitates facti. Valitseva arvamuse järgi nad kuuluvad esimesse gruppi, kuid Freitag - Loringhoven, põhjenedes asjade iseloomule ja allikatele, väidab vastu pidist: erikompleksides leiduvad esemed ei olnud seotud ühisesse massi; erikomplekside väärtuse kõikumine selle tõttu, et esemete ekvivalent läks pärandisse kitsamas mõttes ja esemete võlgade eest iseseisev vastutus.

Peale nende erinevuste, saksa õigusstaamatud ei tundnud jus accrescendi't asjadekogumite (erikomplekside) suhtes. Kui pärija ei võtnud neid vastu, või ei olnud vastavat pärijat, neid sai omale

---

12) Sama vahe on BES 2663 teises pooles tähendatud pärusvarade pärimine art 1914 põhjal, kuigi ei ole nii sügavalt läbiviidud, kuna on järele jäänud võlgade eest subsidiaarne vastutus.

* Teisest küljest erikompleksid ei vastutanud "erve" lasuvate võlgade eest.

kohtunik.¹³⁾

Kokkuvõttes rooma õiguses esineb varanduslik kompleks, saksa õiguses mitu asjade kogumit ja pärand kitsamas mõttes. Vahe põhjuseks tuuakse ette majandusliku elu vahet. Roomas oli hästi arenenud kaubandus. Esemete ümberhindamine rahas ja ekvivalenti leidmine oli küllalt kerge. Saksas õigusraamatute kehtivusel valitses peamiselt naturaalmajapidamine, mis ei lasknud nii kergesti esemeid ümberhinnata ja kus esemete individuaalsus oli esiplaanil.

Kuid nüüd on tarvis vaadelda mis ~~ss~~ugune oli järgluse moodus Saksa õiguses õigusraamatute ajal pärimise korral.

Beseler (System des gemeinen deutschen Privatrechts Leipzig 1847 II § 149) vaidleb vastu vaatele, nagu kehtiks rooma õiguses kaasomand pärandaja ja pärijate vahel, ning et pärimisõigus põhjeneb sellele. Rooma, kui ka Saksa õiguses pärija tuletab õigusi pärandajalt pärimise korras, mitte kaasomandist, kuid saksa õigus polevat kuni uuema ajani jõudnud roomaõigusliku universaalsuuktsessioonini, kuna pärija ei esinda täielikult pärandaja varandusliku isiksust (Persönlichkeit). Isegi siis, kui varanduse jagunemine mitmesugustesse massidesse oli äralangenud, ei kõrvaldatud pärija piiratud vastutust.

---

13) Huvitaval kombel Nõuk Vene Gk tunneb juurdekasvu õigust vaid riigi ja avalikõiguslikekude organisatsioonide suhtes, kes on ka seadusjärgsed pärijad. Üksikutel isikutel - pärijatel aga ei ole nende osad lähevad eelpoolmainituile art 429.

Kuid kunagi ei esinenud ka puhast singulaarsuktsessi-
ooni. Pärija esindas küll pärandaja isikut, kuid
varandust võttis vastu vaikiva beneficium inventa-
riiga.

Gengler (Lehrbuch des deutschen Privatrechts
Erlangen 1854 II § 215 jj) ei selgita samuti kui
Beseler järgluse moodust. Pöörab vaid tähelepanu
erikorradele, mis rakendati Heergewäte ja ülejäänud
pärandi (eigentlichen Erbe) üleminekul. Heergewäte
ja Geräte tema järgi läksid erijärgluse (Spezial-
sukzession) alusel. Kuid üldine põhimõte puudub, kuna
vaikib "erve" üleminekumoodusest.

Zimmerle (Das deutsche Stammgutssystem Tübin-
gen 1857 § 30) eitab universaalsuktseniooni olemas-
olu saksa õiguses, kuna polevat esinenud pärandaja
esindamist pärija poolt. Olevat olnud vaid singulaar-
suktsenioon. Kinnikute üleminek on tema järgi midagi
konfusiooni taolist, kuna "das Erbenwarterecht in
den Erwerb des Eigentums ausläuft."

Gerber (System des deutschen Privatrechts Jena
1895 §§ 296, 297) lähtub üldisest arusaamisest: Roo-
ma pärimisõigus (subjektiivne) on õigus surmu paran-
dile, see tähendab õigus tema isiksusele (Persön-
lichkeit), nagu surmu õiguste keskpunktile välja-
arvatud isikulised õigused. Siin tõstetakse esile
varanduse (Vermögen) mõistet. See tähendab, et isi-
kule kuuluvaid õigusi vaadeldakse kui tegeliku isik-
suse väljendust, kusjuures jäetakse silmaspidamata
üksikuid õigusi. Vana saksa õigus, selle vastu, sää-

rast isiku õiguste gruppi ei tunne. Ta vaatleb enam õigusi juhuslikult ühes käes ühendatutena. Isiku surmaga katkeb ühendav lüli. Jääb järgi objektide summa, mitte varandus, mitte pärand. Sellega pärijatel tekkis õigus üksikutele objektidele ja saksa õigus ei tundnud universaalset suktseniooni. Kui hiljem saksa õigusesse tungis roomaõiguslik mõiste, jäi veel oma konstrutsioon püsima aadli ja talupoegade õiguses lääni ja perekonnafideikomissi pärimisel. Seda ta nimetab *successio ex pacto et providentia majorum*. See oleks universaalne järglus, kuid mitte oma eelkäijale, vaid lääni ürgsaajale ja *fidei-*komissi alustajale. Kahes viimases Gerber ei eita universaaljärgluse olemasolu peale mõiste retsipeerimist, kuid saksa partikulaarõiguses näeb kõrvuti mitu universaalsuktsessiooni eriiseloomuga

Stobbe (Handbuch des deutschen Privatrechts Berlin 1893, V § 278) arvab, et vana saksa õigus universaalsuktsessiooni ei tundnud. Esiteks - pärand ei esinenud tervikuna. Teiseks pärija vastutas *intra viribus hereditatis*.¹⁴⁾ Üksikud pärandi osad läksid üle erijärgluse (Spezialsukksession) alusel. Ei olevat olnud singulaarsuktsiooni erikomplekside ja universaalsuktsiooni pärandi kitsamas mõttes üleminekul. Erikomplekside üleminekul ja pärimisõi-

---

14) Kuivõrd vastutus *ultra viribus* kuulub universaal-
se järgluse mõistesse, on vaieldav. Vt. L. Kasso.
Prejemstvo naslednika v objazateljstvach nasled-
odatelja. Jurjev 1895.

guses esineva universaalsuktsessioⁿⁱõ- legaadi vahel on see vahe, et erikompleksid ei tundnud jus Accre- scendi. Legaat, selle vastu, jaotati pärijate vahel. Samuti erikompleksid läksid üle tervikuna: esemete näol ja nende esemetega seoses olevate võlgadega. Tähendab läksid nii activa kui passiva järglasele.

Sellega Saksa õiguses ei saavat näha rooma-õigusliku universaalsuktsessiooni, kuid teisest küljest ei ole ka singulaarsuktsessiooni. Varandus - pärandi näol, langes mitmesse gruppi, milliseid üksikult käsitleti, kui rooma õiguses pärandit. Sellega kehtisid saksa õiguses mitu universaalsuktsessiooni kõrvuti. Üldist moodust, erinevuseks rooma õiguslikust võiks nimetada spetsiaalsuktsessiooniks.

Heusler (Institutionen des deutschen Privat- rechts Leipzig 1885 II § 155 - 177) arendab edasi Stobbevaateid ning tuleb otsusele, et roomaõiguslik järgluse jaotus universaalseks ja singulaarseks suktsessiooniks ei haara sugugi kõiki juhuseid, eriti aga ületooduna keskaegse Saksa õiguse pinnale. Nii ta näeb universaalsetes suktsensioonides kahte väljendust: Generaal-universaalset ja spetsiaaluniver- saalset suktsensiooni. Roomaõiguslik järglus pärandis, kus läks terve varandus massina järglasele, kuulus esimesse gruppi. Saksaõiguslik - teise gruppi. Kokku- võttes spetsiaaluniversaalse suktsensiooni iseloomus- tus on: 1) pärand laguneb mitmesse üheväärtuslikku

kompleksi; 2) iga kompleks läheb üle universaalsuktseniooni teel.

Freitag-Loringhoven¹⁵⁾ arutab eelmisi vaateid ja tuleb otsusele, et kõik nad ei iseloomusta küllaldaselt ülemineku moodust. Tema arvates erikompleksid on universitates facti, mitte juris. Pärija saab õigusi mitte kompleksidele, vaid üksikutele esemetele ja mitte pärandaja eeskirjade alusel, vaid positiivse õiguse eeskirjade järgi. Sellele põhjenedes, ta katsub tõrjuda välja kesk-aegsest saksa õigusest roomaõiguslikku põhimõtet ja asendada selle omapärasega. Nii ta ütleb, et kas on üldse õigust nimetada nähtust, instituuti, ainult ühe mõistes esineva tunnuse järgi. Universaalne suktsessioon nõuab ju järglust - uno actu ja in universum jus. Rooma õigus võtab ainult teise momenti ja selle järgi nimetab ülemineku moodust universaalseks. Kuid kas peab alati pimesi järgnema rooma süsteemile? Saksa järglus, nagu paistab allikaist ja teadlaste töist ei oma mõlemaid, mõistes esinevaid momente. Ja just see, mis annab instituudile nime, puudub. Kas ei ole parem, küsib ta, võtta aluseks moment, mis esineb ka saksa õiguses ja anda selle järgi nimi? Nii Saksa õiguses esinenud suktsessiooni-

---

15) Vt. nota 10.

moodus oli unitaarne suktsessioon kitsamas mõttes pärandi suhtes. Hurgewäte ja Gerade selle vastu, läksid üle seadusliku sungulaarsuktsessiooni põhjal. Kuid 1908 a. ilmunud saksakeelses raamatus Fr.-Loringhoven võtab oma ettepaneku tagasi ja jääb universaalse suktsessiooni termini juure, kuid erikoosseisuga, kohandatuna saksa õigusele.

See pikem keskaegses saksa õiguses esineva järgluse mooduse käsitletu oli vajalik et jõuda selgusele, missugune järglus kehtib meie õiguses. Keskaegne Balti õigus oli mõjustatud saksa õigusest. Balti õigus omakorda mõjutas meil praegu kehtivat BES'e. Omakorda BES'es toimus ka laiaulatuslik rooma õiguse retseptatsioon, mis eriti väljendatud BES'i põhimõtetes. Järgluse põhimõtted on väljendatud BES art.: 1691, 1692, 1693, 2639, 2646. Teine artikkel konstrueerib pärandit, kui juriidilist isikut, missugune võib omandada õigusi kui ka kohustuda. Esimene art. määritleb lähemalt pärandit kui kinnikute ja vallakute, samuti üleminevate õiguste ja kohuste kogumi. Selle kogumi suurus on seoses pärandaja surma, ehk seaduslikult eeldatud (presumeeritud) surma päevaga. Art. 1693 pärimiseks nimetab pärimisõigustesse astumist. Pärimisõigus on aga õigus otsekohe astuda kõigesse lahkunu varandussuhete kogumisse. Sama ka artiklites 2639, 2646 - pärandi saam toob vaheldamatult enesega kaasa kõikide pärandaja isiku surmaga mittekestuvate õiguste ja kohuste üleminekut pärijale.

Nende artiklite sisus ilmneb puhtakujuline roomaõiguslik printsiip - *successio unò actu in universum jus defuncti*. Allikates - peaaegu eranditult rooma õigus. Ainult art. 1691 allikais on Keskmise Liivi Rüütliõiguse ptk 28 ning art 2639 - Liivi Rüütliõigus ptk 56 ja kohtulikud korraldused § 42. Keskmise Liivi Rüütliõiguse ptk 28 olevat sattunud Rüütliõigusesse juhuslikult ja kunagi ei omanud jõudu Liivimaal.¹⁶⁾ Niisiis, põhimõtteks jääb ainult rooma õigus.

Vaadeldes lähemalt pärandit, näeme, et see moodustab terviku Kuura õiguses. Eesti-Liivi - maa- ja linnaõigustes ilmneb aga varanduse jaotus pärus- ja soetatud varaks. Eriti sügav on jaotus Liivimaa õiguses *jus recadentiae* rakendusel (2663 teine pool, 1914).

Jus recadentiae rakendatakse seadusjärgses pärimises, ja selle järgi pärusvara langeb sinna poole, nende eelnevate kätte, kust tema saadud - vormeli järgi - *paterna paternis; materna maternis*. Samuti võlgade eest vastutusel sel korral ilmneb suur vahe üldprintsiiibist. Art. 2663 oma esimeses pooles pärusvara allutab üldisele režiimile, võrdsele soetatud varaga. Kuid teises pooles on juba erinevus: Liivimaal pärusvara pärijad *jus recadentiae* põhjal peavad vastutama hüpoteekaarvõlgade eest ja ei ole õigustatud nõuda, et võlgade tasu-

---

16) vt. Freitag-Loringhoven, venekeelne op.cit. lhk 116.

misel võtaksid osa ka teised pärijad. Sellega on selge, et pärusvaral lasuvaid hüpotekaarvõlgu peab tasuma üksi pärusvara. Kuid meil retsipeeritud roomaõiguslik printsiip hüpotekaarvõlgade tasumisel ütleb, et kreditor võib nõuda ükskõik mis varast - kas panditud, või mitte. Kinnisvara esineb vaid kindlustuseks. Et käesoleval juhul roomaõiguslik printsiip ei ole rakendatud, on selge. Nii on ainult võimalik, et teine osa 2663 art. on laenatud saksa õigusest ja kinnisvõlgade korraldamisest vanaal kujul, kus hüpotekaarvõlg oli lahutamatult seotud panditud esemega.¹⁷⁾

Kuid juhul, kui pärusvara ei ulataks katta temal lasuvaid võlgu, tasutakse neid soetatud varandusest üldise kinnikpandiõiguse printsiipide kohaselt (1456)

Võib esineda ka vastupidine olukord - kui võlgade katteks soetatud varast ei jätku. Sel korral tuleb rakendusele üldine pärandi vastutuse printsiip ja nende tasumiseks võib tarvitada pärusvaru.

Kuid igal juhul jaotus on olemas. Eriti kui mõlemad varanduse osad katavad oma võlgu, mingisugust sidet soetatud ja pärusvara vahel ei ole. Ning vastasel juhul, vastutus on ainult subsidaarne.

Pärus- ja soetatud varaks eraldamine ilmub pärandaja surmaga.

---

17) ibid lhk 228 j.

Kuid mõlemad varanduse osad moodustavad enesest komplekse ja järglus igas-ühes neist on universaalne suktse~~ss~~ioon. Kui järgneda Heusleri terminoloogiale, ülevalpool tähendatud korral (2663 teine pool, 1914) meil on tegemist spetsiaaluniversaalse suktse~~ss~~iooniga

Erdmann (System des Privatrechts der Ostsee~~see~~provinzen, Riga 1889 III § 194) lahendab küsimuse peaaegu samal viisil: Kuura õiguses rooma süsteem hävitas isegi pärusvaru. Kuid 1864 a. kodifikatsioonis tunnustatud roomaõiguslik printsiip jääb vaid nominaalseks Liivi ja Eestimaa õiguses, kuna on jäänud vana süsteemi olulised sätted, mis muudavad selle. Samuti ka Bunge (Das Liv- und estl. Privatrecht Reval 1848 II § 371) Liivi õiguses ei näe pärandi ühtlust ja roomaõiguslikku järglust.

Vastupidiselt Samson v. Himmelstierna tunnustab täiesti rooma printsiibi kehtivust.

Peale varanduse jaotust kaheks on veel erinevus, mis ei allu universaalsuktses~~ss~~iooni reeglitele - nim. leskede pärimine. Leskede pärimisel lesk saab vallasvara täies ulatuses (1722, 1744, 1752, 1756, 1761, 1765), mis vastutab võlgade eest alles siis, kui muu varandus on tühjaks ammutatud (1737, 1750, 1755, 1758, 1764) (in*cl.* ka temale langev pärandi osa).

Kui vaadelda lähemalt seda õigust, siis võib tekkida arvamine, nagu lesk saab vallasvara, kui ekvivalenti sellele, mis ta on toonud abiellu, ja esineb kui pärandi kreditor (Gläubiger, veriteljnica). (Erdmann vt. teos lk 17 III, § 198, 199)

Kuid säärane olukord võis olla enne kodifikatsiooni, kus majandus oli rajatud teoorjusele, ja kus inventaari oli võrdlemisi vähe. See, mis tõi lesknaine, koosnes enamalt jaolt kodumajapidamisesse kuuluvaist esemeist. Võimalik, et ta sai vallasvara, kui sellele vastavat. Üleminekuga teisele majandamise alusele - talundi inventari väärtus tõusis hinnas üle abiellu toodava vara. Sel korral meil ei ole sugugi ^{õigust} vaadelda vallasvara kui ekvivalenti abiellu toodava varale. Lese vallasvara saamine on nii BES'es juba pärimine.¹⁸⁾

BES artiklid 1711, 1742, 1743, 1753, 1757 annavad leskedele kasustus- ja valdusõiguse pärandile kas eluksajaks, või pärandi jaotamiseni lastega või laste täisealiseks saamiseni. Kuivõrd see põhjeneb pärimisõigusel, peab peatuma. Art. 1753 järgi lastega leskmees kasutab pärandit kuni laste täisealiseks saamiseni. Nii selles artiklis meil ei ole tegemist pärimisega, vaid kasutamisega, kuna leskmees ei päri lõpuks midagi.

Kuid lastega ja lasteta lesknaine saab ka-

---

18) Freytagh-Loringhoven venekeelne op.cit lk 256 j.

sustusõiguse pärimisõiguse alusel. Esiteks see tekib pärandaja surmaga, teiseks lesk ei anna ^{rälja} tulu, mis jääb peale kulutuste mahaarvamist, vaid jätab selle endale.

Leskede pärimisel, lesk ei päri in universon jus defuncti, vaid saab pärimise teel kasustusõiguse. Vallasvara ta ei päri kui universitas juris, vaid kui üksikute objektide kogu. Kui järgneda Freitag - Loringhovi terminoloogiale, siin on meil tegemist unitaarse suksessiooniga ja kasustusõiguse suhte - singulaarse suksessiooniga.¹⁹⁾

De lege ferenda peab ütlema, et kuigi õiguse süstemaatlikkus ja arenenud tsiviilne käitve nõuavad pärandimassi vaatlemist tervikuna, aga mitte kui üksikute objektide summat. Nõuavad activa ja passiva liitumist õiguste kompleksiks,²⁰⁾ ei saa siiski sellega täiesti ühineda. Meil, põllumajandusele rajatud riigis peab kõige pealt silmaspidama selle aluse ja tema tulukuse tõstmist. Kui me moodustame ühise terviku, siis esiteks jaotamisel mitme pärija vahel toimub kinnikute üleliigne tükeldamine. Teiseks ta võib sattuda niisuguste isikute kätte, kes midagi põllumajanduses aru ei

---

19) ibid lhk. 260 jj.

20) Pokrovskij op. cit lhk. 258.

saa ja pole sellest sugugi huvitatud. Sellega tekib suur hulk rentnikke, kes, kuigi majandaksid suure hoolsusega, ei majanda nii, kuidas seda oleks teinud maad armastav ja huvitatud maa viljakuse tõstmises peremees. Samuti viimasel ajal silma torganud kinnikute pärandivõlgade ülekoormatus nõuab mingisugust reformi, kuid mitte kinnikute mobiliseerimise suunas.

Pärimisõigus selles osas nõuab pretseptiivseid norme, mis oleks isegi osaliselt tühistanud senikehtinud testamendi vabadust. Nad ei tohi anda õigust peremehele hinnata maadükki omal käel. Pärandi-kinnikute hind peab olema turuhind. Selle väärtuse ulatuses võib ainult testament kehtima jääda. Samuti teerimise suuna - pärijat peab valima seadus, mitte pärandaja. Esiteks kinnik peab minema sellele pärijale, kes omab vastava huvi põllumajanduse vastu. Teiseks pärija peab küllalt võimeline olema tasuda teiste kaaspärijate osasid ilma, et tekiks pärandivõlgu, mis nõuavad %~~de~~ katmist, kuhu läheb kõik kinnikust saav tulu. Lõpuks võiks toimetada isegi sundmüüki, kui vastavat pärijat ei leidu. Sel korral sundmüügist saav raha läheks pärandi osade tasumi-

seks, maatükk ise aga läheks üle vabana võlgadest, ning maatükist saav tulu võimaldaks selle viljakuse tõstmist.

Kuid vastupidiselt sündmüügi kulud ja võimalik väärtuse langemine sündmüügis ei tohi lasta pärijatel. Need vahed võiks tasuda riik erifondist, mis laekub pärandimaksudest. Ei maksa karta, et riigi tulud selle all kannatavad - ühelt poolt võrdlemisi väikesed kulud; teiselt poolt maa ratsionaalsem kasutamine, mis toob mitmekordselt riigi kulud tagasi, olgugi aeglaselt.

3. Pärand.

Lahendanud teoreetilist küsimust - mis on pärimine ja missugusesse järgluse liiki ta kuulub, peab kindlamalt piiritlema, mis kuulub pärandi koosseisu.

Pärandiks nimetatakse isikule surmamomendil kuuluvate õigussuhete kompleksi.²¹⁾ Õigussuhete hulgas on nii õigustused kui ka kohustused. Kõigepealt pärandi koosseisu ei kuulu need, mis lõpevad isiku surmaga, nn. kõrgelt isiklikud (Höchstpersönliche) (2639). Ülejäänud võivad olla asjaõigused, pärandaja nõudmised (2643) ja kohustused (2640).

---

21) Tjutjumov op.cit lk 453.

Nende suhtes pärija saab samad õigused, mis olid pärandajal (2640). Peale selle, pärandi koosseisu kuulub pärandi objektide juurdekasv: vili, protsendid, objektid, mis muretsetud pärandi rahaga. Raha ja rahalised nõudmised.

Pärandi hulka ei kuulu õigus saada aliimente ja palka (3468), kuivõrd nad ei olnud väljamaksmata pärandaja eluajal. Kohustused lepingust (3114), kuivõrd nõudmise objekt-täitmise objekt ei piirdu deebitori isikuga (3487).

Rendi üürileping ühe poole surmaga põhimõtteliselt ei kustu, kui säärane lepingu lõppemise moodus ei olnud lepingus ettenähtud, või kohus erilistel põhjustel ei leia vajalikuks lepingut lõpetada (4112). Erandi moodustavad pärusvarad Eesti-Liivimaal (4113).

Peale selle, mis kuulus otseselt pärandajale, pärandi hulka võivad kuuluda ka esemed, milliseid eventuaalsed pärijad on pärandajalt saanud tema eluajal. See on nn. *Collatio instituit*. *Collatio* alla kuulusid rooma õiguses *dos*, *proptes nuptias donatio* ja *militia*²²⁾ etc.

BES art. 2745 järgi pärijad peavad tooma kõike, mis nad on saanud pärandajalt tema elu-

---

22) Dernburg. op. cit. § 520 jj.

ajal: 1) kaasavara (2753) 2) pojad - mis nendele antud majapidamise korraldamiseks ja eluviisi valimiseks (2756) 3) vanemate harilikud kingitused (2757).

Collatio alla ei kuulu esemed, mis hävisid ilma saaja süüta (2748); see, mis pärandaja andnud pärijale sõja või kodanliku teenistusse astumiseks; saadud alimendid; kasvatuse ja hariduse kulud.

Kokkutooma peab niipalju, kui on alles pärandi avanemise momendil ja sihilikult vöörandatu ekvivalenti.

4. Pärandaja.

Nüüd peab üldjoontes vaatlema subjekte, kellega on seotud pärand. Ühelt poolt esineb pärandaja, teiselt poolt pärija.

Pärandajana osutub iga õigusvõimne isik, kellele kuulus pärand enne surma. Testamendijärgses pärimises isikul peab olema teguvõime (testamenti factio activa) testamendi koostamise ajal (1984) ja lepingujärgses pärimises üldine võime lepinguid sõlmida ja testamendi järgi pärida (2483).

Kuivõrd juriidiline isik võib olla pärandajaks, on vaieldav. Juriidilise isiku põhikiri võib sisaldada viisi, kuidas ja kellele läheb te-

ma varandus tema likvideerimise korral. Neid sätteid võiks võtta, kui korraldusi "surma" korraks. Nende sätete puudumisel läheb varandus seaduse järgi teistele samalaadsetele jur. isikutele, või fiskusele kui pärijale.²³⁾ Teiselt poolt tuuakse ette, et jur. isik ei sure, sellega ka ei pärandata.²⁴⁾

5. Pärija.

Teise subjektina, kellelega seotakse pärandit on pärija. Pärijal peab olema pärimisvõime. Pärimisvõimet BES 1694 järgi omavad nii füüsilised kui ka juriidilised isikud (713). Isegi persona in fieri võib saada pärijaks, kuid mitte enne, kui ta sünnib²⁵⁾, või juriidiline isik tekib.

Pärijad võivad olla testamendi, -seaduse-, ja lepingujärgsed.

Kuivõrd juriidilised isikud võivad esineda seadusjärgseteks pärijateks on vaieldav. Seadusjärgse pärimise alusteks on: veresugulus, kodanline sugulus ja bonus vacansi pärib riik fiskusena²⁶⁾.

---

23) ibid lhk. 912.

24) Crome op. cit. lhk. 3. Juristische Personen sterben nicht, werden also auch nicht beerbt... die regeln des Erbrechts finden keine Anwendung...

Lex Julia et Papia Poppaea tunnustab fiskuse õigust pärandile, missugust keisrite ajal laiendati municipium'idele ja Konstantinuse ajal kirikule.²⁷⁾ Dernburg²⁸⁾, põhjenedes vanale doktriinile tunnustab, et varandus läheb fiskusele kui pärand. Riigi ja jur. isikute pärimisest räägivad ka BES 1965-1970; BGB 1964; Vene SK X 1,1162, 1263. Sellele põhjenedes riigi pärimise teooria tunnustab riigile pärimisõigust ja ta esineb pärijana.²⁹⁾

Kuid vastaspoolt tuuakse ette, et seadusjärgne pärimine 1) põhjeneb perekondlikkudel sidemetel³⁰⁾ 2) riik saab õigusi pärandile alles siis, kui teisi pärijaid ei ole³¹⁾ ja saab pärandi mitte pärijana, vaid pärija asemel³²⁾

---

das Vermögen wird... nach eigenartigen Grundsätzen verteilt.

25) nasciturus pro iam nato habetur.

26) Tjutrjumov op. cit. lhk. 459.

27) Grimm. Lekcii po dogme rimskogo prava. Riga 1924. § 343, 324.

28) Dernburg I B. Allg. Teil und Sachenrecht VII Aufl. Berlin 1902.

29) vt. Tjutrjumov op. cit. lhk. 51, 471.

30) ibid lhk. 51.

31) ibid lhk. 472.

32) Freytagh-Loringhoven venekeelne op. cit. lhk. 146. n.2.

3) riik saab pärandi peale aegumise tähtaja möödumist, sellega kui peremeheta varanduse, millele kreditoride nõudmised on kustunud ja rahuldatud 4) fiskus saab varandused, missugustele pärandaja eluajal ei omanud mingisuguseid eraõigusi 33, 34).

Pärijatena esinevad juriidilised isikud, mitte isikute kogumid 35).

Kõiki pärijaid rooma õigus jaotas kahte liiki: heredes necessarii ja heredes voluntarii, sive extranei. Heredes necessarii olid pärandaja kodakondsed - domesticii. Vastavalt sellele prantsuse õiguses esinevad héretiers légitimes, kellena esinevad sugulased kuni XII järguni; ja kõik muud pärijad - successeurs irreguliers. 36)

Teistes seadustikes pärijad jagunevad kas astmetesse, või parentelidesse, liikidesse. Nende kohta ei kehti erinevusi pärandi vastuvõtmises, nii et neid ei too siin ette.

Pärija, kuigi ta on kutsutud pärimisele ühele osale, loetakse kutsutuks tervele pärandile, 37) mis võimaldab jus accrescendi tarvitamist.

---

33) ibid.

34) Solus Deum facit heredem potest, non homo.

35) Crome op. cit. lhk. 38.-das Publicum, die Armen sind nicht erfähig.

36) Tjutrumov op. cit. lhk. 454.

37) Dernburg op. cit. nota \$541,3.

II PÄRANDI SAAM

1 Pärandi avanemine³⁸⁾ (delatio hereditatis).

Vaadelnud pärimisõiguses esinevaid tähtsaimaid instituute, võib üleminna pärimise protseduuri juure. Faktide ringis, nissugused tingivad pärimisõiguse (subjektiivse) tekkimist, on esimeseks pärandi avanemine. Pärand avaneb kindlatel, seaduses ettenähtud ~~sät~~etel. Nendeks on: 1) pärandaja surm 2) säärase karistuse alla langemine, missugune endaga toob kaasa varanduslikkude õiguste äravõtmist 3) mungaseisusse astumine 4) pärandaja teadmata äraolek.

1. Pärandaja surm peab olema tõestatud seaduslikus korras dokumentide abil, ja ainult äärmisel juhul tunnistajate öeldisega (Sen. otsus 1909/42). Pärandaja surmale loetakse võrdseks pärandaja teadmata äraolek. BES sel korral vaatab teadmata äraolekule, kui surma eeldusele (2583). Kuid teadmata äraolija surnuks tunnustamine on võimalik ainult seaduses ettenähtud juhtudel BES 524, 525³⁹⁾ ja korras (TKS 1947 jj.).

---

38) Tjutrjumov §276.

39) RT 28, 41, 232 - sõjaoludes teadmata kadunute suhtes 10. a.

2. Varandusõiguste äravõtmise⁴⁰⁾ ja mungaseisusse astumise pääle, kui pärandi avanemise alustele, meieaegne seadusandlus vaatab eitavalt. Kõigepäält mis puutub varandusõiguste äravõtmisesse: uuemad koodeksid kõrvaldavad subsidiaarsete karistuste liikidest. Asjaolu, et isik kaotab vabaduse ja ei saa oma varandust käsutada, võimaldab varanduse hooldaja määramist, kuid mingil juhul ei kõrvalda isikult varanduse omandiõigust. Code civilis esinev pärandi avanemise alusena la mort civile faktiliselt kaotati 21 mai 1854. a. seadusega.

Mungaseisusesse astumine oli seotud varanduslikkudest hüvedest loobumisega ja elust äraastumisega. Kuid Prantsuse revolutsioon tühistas Prantsusmaal üldse lubadused igaveseks ajaks, millega Ce ta samuti ei esine. Meil üldise seisuste kaotamisega, kadus ka mungaseisus⁴¹⁾ ning sel-

-
- 40) BES art. 869 eeldab niisuguste karistuste olemasolu, missugused toovad kaasa omandiõiguse kaotuse ja see oleks siis pärandi avamine. Kuid Kriminaalseadustiku maksmapanemise seadus ei tunnusta enam artikli teist osa ja annab teda uues redaktsioonis.vt.RT 34,85,704§16.
- 41) RT 1920, 190/130, 254, I.

lega ka pärandi avanemise alus.

Inglise õigus tunneb siiamaaani kodanlist surma (civil death), kuigi see on väga haruldane. Peaaegu ainukeseks jäänuseks on maalt väljasaatmine. Valitseva arvamuse järgi maalt väljasaadetu (outlaw, Geächteter, soslannõij) on civiliter mortuus. Enne oli ka kloostrisse astumine (entering into religion) - kuid nüüd ei esine sääl enam vastavaid asutisi - kloostreid.⁴²⁾

Pärandi avanemise momendina tuleb võtta pärandaja surmapäeva, mungaseisusesse astumise päeva (denj postrizenija) ja lõpliku kohtuotsuse kuulutamise päeva. Sama kehtib ka teadmata äraoleku tagajärjel surnuks tunnustamisel.

Pärandi avanemise kohaks on pärandaja viimane elukoht enne surma.

Pärandi avanemisega seoses olevatest juriidilistest tagajärgedest on kohasem rääkida pärandi vastuvõtmist käsitlevas osas, kuna nad on kitsamas seoses süsteemiga, mis kehtib pärija õigustesse astumisel.

2. Pärija õigustesse astumine (acquisitio hereditatis).

Üldprintsibi kohaselt pärija astub pãran-

---

42) Das bürgerliche Recht Englands. Kommentar von Dr. jur. Gustav Schirrmeyer. Berlin 1906. Band I, lhk. 20.

daja õigustesse ainult tahteavalduse tagajärjel.⁴³⁾ Olenedes sellest, mil viisil tahteavaldus toimub, eristatakse kaks süsteemi: vastuvõtu- ja loobumissüsteem.

Esimese süsteemi kohaselt pärija peab otsest deklareerima oma vastuvõtu tahet. Teise süsteemi kohaselt loetakse pärija ipso jure selleks - tacite vastuvõtnuks. Siin pööratakse tähelepanu teisele momendile - pärandist loobumisele.

Et kergem oleks aru saada süsteemidest, võtame aluseks rooma õiguses kehtinud pärija õigustesse astumise viise:

1. Heredes necessari⁴⁴⁾ said pärijateks ipso jure. Pärandi avanemisega loeti neid pärijateks ja pärandi õigustesse astunuiks. Nende tahet ei peetud silmas. Isegi siis, kui "sui" olid teadmatuses nendele langenud "õnnest" - olid kaugel reisil, isegi kui nad olid tegevõimetud, pärandi avanemisega said pärijaiks. Sellega pärandi avanemine ja saam langesid ühte.⁴⁵⁾ Pärand sel korral ei olnud ühtegi momenti ilma peremeheta. Preetori õiguses anti sui'de-

---

43) Dernburg op.cit. §448. Grimm op.cit. §323.

44) Grimm op.cit. §354.

45) Dernburg op.cit. §543. D.Grimm op.cit. §323.

le õigus loobuda efektiivsest pärandiõigustesse astumisest, andes nendele beneficium abstinenti - s.t. õigust loobuda. Sellepärast nendes tsiviilkoodeksites, mis retsipeerisid roomaõigusliku heredes necessariite kehtinud süsteemi, loetakse teda loobumissüsteemiks.

2. Hoopis teine viis⁴⁶⁾ oli rakendatud heredes voluntuarii suhtes. Pärandi⁴⁶⁾ avanemisega sai eventuaalne pärija pärimisõigust, mida ta võis vastuvõtta, kuid millest võis ka loobuda. Pärandaja võis tahteavalduses surma korraks nõuda vastuvõtmist erilise sakraalse aktiga - cretio ja ettenäha tähtaega tahteavalduse toimimiseks - tavaliselt 100 päeva. Hiljem loeti pärijat vastuvõtnuks ka siis, kui ta toimis kui pärija - pro herede gestio.

Umbes samane kahepaikne süsteem kehtib Prantsuse õiguses (CC 724). Héretiers légitimes suhtes pärandi saam ühtub pärandi avanemisega. " Surm haarab elavat " - le mort saisit le vif. Pärijale jääb õigus 30 aasta jooksul loobuda pärandist.

Succeesseurs irreguliers peavad oma tahet avaldama - vastuvõtma pärandi.

Saksa pärimisõiguses (BGB) on tunnustatud

---

46) Dernburg op.cit §540 j.

ainukehtivaks loobumissüsteem. Pärandisaam, selle süsteemi järgi ühtub pärandi avanemisega (Anfall der Erbschaft). Der Tote erbt den Lebendigen põhimõtte tunnustab, et mingit vaheaega ei ole. Pärrijad ei ole jagatud gruppidesse. Kõik pärivad ipso jure, mitte nende poolt toimetatava acti põhjal. Sellepärast saavad pärimisõigust otsekohe ka pärija järglased, kui pärija ei jõudnud veel oma tahet avaldada, nt. oli surnud enne, kui jõudis astuda pärandi valitsemisele.⁴⁷⁾

Et kergendada pärijate olukorda, on neile antud tähtaeg loobumiseks - 6 nädalat peale pärandi avanemisest teadasaamist (välismaal viibivate suhtes - 6 kuud) (BGB 1943). Loobumine toimub teatamisega kohtule (BGB 1945)⁴⁸⁾.

Saksa õigus üldse kannab suurt hoolt, et pärand ei jääks ilma peremeheta. Nii seadusjärgsed pärijad on koondatud parenteelidesse (Ordnung). Parenteelide piiri saksa õigus üldse ette ei näe. Pärijatena võivad esineda lõpmatult kauged sugulased, kelle suhtes on teravmeelne väljendus - "naervad pärijad" - lachende Erben. Kuid et vältida isegi vaevalt usutavat võimalust,

---

47) Crome. op.cit. lk. 33.

48) Dernburg op.cit. § 541 n. 15.

et pärand jääb vakantseks, on tunnustatud riik seadusjärgseks pärijaks.

Loobumissüsteem on ka rakendatud Nõukogude Vene GK art. 429. Loobumiseks antud tähtaeg on 3 kuud.

Loobumissüsteem tagab suurel määral kreditoride huvisid, kuna nendel ei tule tõendada pärandi vastuvõttu⁴⁹⁾ ning süsteemi rakendamisel ei tule moodustada erilist "hereditas jacenssi" instituuti⁵⁰⁾.

Vastuvõtu süsteem, mis kehtib meil (2622) annab pärimisele kutsumisega, resp. pärandi avanemisega eventuaalsele pärijale võimalust saada pärijaks. Isik saab õiguse pärandile - pärimisõigust. Et saada pärijaks, peab ta selle vastu võtma⁵¹⁾, millise akti toimetamiseks ta peab olema elus.

Mingit vormi tahteavalduse tegemisel ega kohtu poolt pärija kinnitamist seadus ette ei näe (2625). Ainult juhul, kui pärija mingil põhjusel ise tahab olla kinnitatud pärandisse, võib seda nõuda (TKS § 2019). Pärandi vastuvõtmise tahteavaldusena loetakse ka pro herede gestio ja teised konkludentssed faktid, mis lubavad oletada

---

49) Tjutrjumov op.cit. lhk. 455 n.l.

50) Die Erbschaft kann kein Augenblick erblos sein.

51) Tjutrjumov op.cit. § 279.

da, et pärija on pärimisõiguse vastuvõtnud. Kui pärand on eventuaalse pärija valduses, ja kui ta ei loobu vastuvõtmiseks määratud tähtaja jooksul, loetakse teda pärandit vastuvõtnuks. Juhul aga, kui pärand ei olnud eventuaalse pärija valduses, siis vastuvõtmiseks määratud tähtaja jooksul vaikimine loetakse loobumiseks pärimisõigusest (2631).

Esimesel juhul pärijal lasub onus probandi tõendada pärandist loobumist; teisel juhul vastuvõtu peavad tõendama huvitatud isikud - kreditorid, legataarid jms.

Pärandi vastuvõtmiseks eiloeta pärandaja viimse tahteavalduse tunnustamist, korralduste tegemist pärandaja matmiseks ja abinõude ettevõtmist, mis on sihitud pärandi hoiule ja säilitamisele (2626).

Vastuvõtmise tähtaega võib ettenäha pärandaja (2628); või selleks on pärijate kutsumise kuulutuses esinev tähtaeg (2629); või kui mõlemad puuduvad, siis Kuuramaal harilik aasta, kui pärandi esemed olid pärija faktilises valduses, ja tavaline aegumistähtaeg, kui ei olnud. Liivi- ja Eestimaal tähtaasta, arvates sellest momendist, kui pärija sai teada pärimisele kutsumisest (2630).

Ükskord avaldatud tahet pärandist loobuda (resp. pärandit mitte vastuvõtta) pärija muuta

enam ei saa (2784), v.a. juhul, kui tahteaval-
dus toimus surve tagajärjel (2638)⁵²⁾.

BES'e järgi Eesti- ja Liivimaal võivad kõik kolm pärimisealust - leping, testament, seadus üheaegselt rakendatud olla (1701)⁵³⁾ ning päri- ja võib valida, missugusel alusel ta võtab pärandi vastu, kui ta on kutsutud mitmel alusel pärima. (2780). Tsiviilseadustiku Eelnõu 1936.a. ei tunnusta paralleelset vastuvõtmist, vaid see, kes loobub testamendijärgsest pärimisõigusest, kaotab õigust saada pärijaks seaduse alusel, säilitades õigust sundosa pääle (§744).

Pärandi vastuvõtmise momendil toimub retro-tractio - vaadeldakse, nagu oleks pärand kuulunud pärijale avanemise momendist saadik.

3. Lama✓ pärand (hereditas jacens).

Vastuvõtu süsteemi juures pärand võib jääda ilma peremeheta pärandi avanemise ja pärandi vastuvõtu vaheajal. Selle vaheaja jooksul mõned loevad pärandit kuuluvaks eventuaalsele päri-

---

52) Tsiviilseadustiku Eelnõu 1936. §743 järgi riigil pole loobumisõigust - saksa süsteemist pärit. Samuti surve all vastuvõtmine on viidud § 751 abil üldiste tahteavalduste kehtivuseks nõuetavate tingimuste alla. BES 2638 järgi aga pettuse tagajärjel toimitud vastuvõtt jääb jõusse.

53) Kuuramaal kehtib reegel: nemo pro partes tezs-
tatus, pro parte.....

jale (Pomponius D. 46, 2.28; D.Grimm ⁵⁴) ja pärandi hoid toimub selle huvides ja nimel. Teised pikendavad lahkunu isikut ja loevad pärandit kuuluvaks temale seni, kuni saab vastuvõetud pärija poolt (Ulpianus D. 41,1,34). Pärandi hoid sel korral oleks lahkunu nimel. Kolmandad konstrueerivad pärandid omaette juriidiliseks isikuks - hereditas jacens (Florentinus D 46,1,22). Viimane on praegu valitsev arvamine ⁵⁵). Päranditombuga on võimalikud kõik modifikatsioonid. Ta on võimeline omandama ja loovutama õigustusi ja kohustusi. Hooldaja määramisega saab enesele ka esindaja.

Hereditas jacensi instituut on tundmata saksa õigusele ⁵⁶) loobumissüsteemi kehtivuse tõttu. Kui kõik pärijad on teada, täisealised ja pärandist mitte kaugel, kohus ei võta tarvitusele mingisuguseid abinõusid pärandi hoiuks, v. a. kui pärijad ise seda paluvad (2588). Kui aga on tarvidus, siis pärandi võtab oma kaitse alla kohus (2587, 2589). Vajaduse korral võib kohus määrata ~~as~~ ühe või mitu hooldajat, (2590 TKS 2009-2010), laseb varandust üleskirjutada ja pitsee-

---

54) op.cit. lhk. 45.

55) Vastu Grimm op.cit. §19. Pooldab esimest vaadet.

56) Dernburg op.cit. §451.

rida (2597 TKS 1974-1987).

Saksa õiguses, vajaduse korral, kohus määrab pärandi hooldaja (Nachlasspfleger) BGB 1960, kuid see ei ole pärandi, kui juriidilise isiku esindaja, vaid ta teotseb tulevase pärija huvides BGB 1960 Abs. 2.⁵⁷⁾

4. Beneficium abstinendi.

Nagu ülalpool näha, said heredes necessarii pärandi ipso jure ja kandsid kõik kohustused pärandist avanemise momendist saadik. Sellega kehtiva üldprintsipi kohaselt pidid vastutama ka oma varandusega pärandil lasuvate võlgade eest. Stric-
ti juris ajajärgus see oli ümberlückamata tõde, karm seaduse säte. Kuid preetori õiguses lubati pärijatele äraastuda - beneficium abstinendi näol. Sel korral vaadeldi pärandit mitteava-
nenuks pärija suhtes ja kutsuti teised õigustatud isikud. Heredes necessarii, kui nad tahtsid tarvitada äraastumise soodustust, ei tohtinud toimida pro herede ja kui pärija oli domesticus, pidi kõik pärandi esemed väljaandma. Juhul, kui ta ei andnud sinilikult mõnda eset välja, kaotas soodustuse.⁵⁸⁾

---

57) Crome. op.cit. lhk. 31. teotseb...."für den-
jenigen, welcher Erbe wird."

58) Dernburg op.cit. §543, 2.D.Grimm op.cit. §356.

Praegu beneficium abstinendi on võetud sisse pärimisõigustesse, mis tunnevad loobumissüsteemi. Nii saksa õiguses pärandist võib iga pärija loobuda 6 nädala jooksul peale avanemist (välism. 6 kuud) ja pärandit loetakse üldse mitteavanenuks pärija suhtes (BGB 1953)⁵⁹⁾.

Orjad, kes kuulusid ka heredes necessarii hulka, saavutasid samu eesmärke beneficium separationisega, kuna sääl jäi heres'e tiitel alles, mis tõi orjale vabaduse, siin aga ei olnud. Vt. allpool.

Meie õigus samuti annab pärijale õigust loobuda pärandist (2774j.j.). Kuid siin on tegemist kas arusaamatusega või seadustehnilise veaga, ehk jäänusega saksa õigusest. Nähtavasti on tegemist viimasega. Meil on tegemist vastuvõtu süsteemiga. Pärandi avanemisega kuulub pärijale õigus pärandile, millest ta võib loobuda pärimisõigusest, mitte aga pärandist, kuna see talle veel ei kuulu. Saksakeelne BES räägib "angefallene Erbschaft"(2776). Kuid ei tohi unustada, et saksa õiguses tähendab Anfall der Erbschaft pärandi sidumist pärijaga, kus pärija loobub õigustest, mis tuletatud pärandist.

---

59) Crome op.cit. lhk. 208 jt.

Meie õiguses esinev "Anfall der Erbschaft gibt .... nur die Möglichkeit, Erbe zu werden" (2622) tähendab annab ainult õiguse pärandile, millest loobub pärija. Saksakeelse väljaande peatüki nimetus on: "Ausschlagung einer angefallenen Erbschaft", venekeelse väljaande oma just ülevalpool tähendatud mõistes - nagu loobumine pärimisõigusest: "O prekrasčenii nasledstvennago prava i potere onogo".

Tahteavaldused pärandi vastuvõtmiseks ja sellest loobumiseks on tagasivõtmatud. Kuigi meie BES räägib ainult loobumisest (jällegi vist pärimisõigusest loobumisest) § 2784, kuid tahteavalduse tagasivõtmatus reeglit tuleb laiendada ka vastuvõtmise avaldusele, sest sellega on riivatud suur hulk kolmandate isikute huviseid.⁶⁰⁾

Midagi pärandist loobumise taolist on meil art. 2656, See abinõu on rakendatav häda- korras ja ta ei saa samuti pretendeerida puhtakujulise beneficium abstinenti nimetusele. Temas on beneficium separationis'e tunnuseid, kui-

---

60) Tsiv. eelnõu 1936.a. §743 "Kes kord on pärandi vastuvõtnud, ei saa enam sellest loobuda". Riigil puudub pärimisõigusest loobumisõigus - Saksa BGB eeskujul; Tjutrumov op.cit lhk. 517 - pärija ei saa enam tagasi astuda tahteavaldusest.

61) 1936. a. tsiviilseadustiku Belgia su puudat määrus abinõu.

gi antud pärijale. Samuti beneficium inventarii omi, kuigi teda pärija ei palunud. Ta on pigem hädakorras tarvitatav, pärija piiratud vastust tagav instituut, mis kannab faktilist pärandist loobumise iseloomu.⁶¹⁾

5. Spatium deliberandi.

Heredes voluntuarii võisid venitada pärandi vastuvõtmisega niikaua, kui ise tahtsid, Ainult juhul, kui pärandaja kirjutas ette cretio, oli tavaliseks vastuvõtmise tähtajaks 100 päeva.

Tingituna rooma konkurssi korrast, peeti vajalikuks anda pärandi kreditoridele interrogatio in jure kaudu nõuda pärijatelt vastuse. Roomaõiguslik konkurssi iseärasus seisis selles, et kreditorid võisid oma nõuete rahuldamiseks paluda konkurssi sisseseadmist alles siis, kui keegi pärijatest ei võtnud pärandit vastu.

Et teiselt poolt soodustada pärijate olukorda samavõrra, kui see oli tehtud kreditoridele interrogatio in jure teel, anti pärijatele teatud aeg mõtlemiseks ja kaalutlemiseks - spatium deliberandi. Selle tähtaja jooksul pärija avaldas oma tahet pärandi suhtes.

Kui pärija selle tähtaja jooksul oma tahet ei avaldanud, loeti teda eeljustiniaani õiguses

---

61) 1936. a. Tsiviilseadustiku Eelnõus puudub säärane abinõu.

pärandist loobunuks, Justiniaani õiguses - vastuvõtnuks.

Spatium deliberandi jooksul kreditoridel ei ole õigust hagisid esitada pärija vastu. Nende nõudmiste aegumine seistub.

Loobumise süsteem põhimõtteliselt spatium deliberandi ei tunne. Saksa õiguses 6 nädala jooksul peale pärandi avanemist (Anfall) loetakse pärija mittelõplikult astunuks pärandisse⁶²⁾.

Vastuvõtu süsteemis on küsimus lahendatud umbes samal viisil, kui oli rooma õiguses. Testamentitajaja on kohustatud nõudma pärijalt tahteavaldust (2461); pärandaja kreditorid, legataarid (2634) ning isikud, kes omavad õigusi saada pärandit peale pärija loobumist, nt. substituuudid (2635) võivad pöörduda sama kohtu poole, kellele allub pärandiasi (TKS 2011) palvega sundida pärijat otsuse tegemiseks (TKS 2015). Kohus määrab tähtaega kuni 9 kuuni, igal juhul mitte üle kuulutuses tähendatud tähtaja. Kui pärija selle tähtaja jooksul ei avalda oma tahet, loetakse teda pärandi vastuvõtnuks, kui vastuse nõusid^d pärijad või legataarid (2634) ja loobunuks, kui nõusid substituuudid jms. (2635). Kuid pärija võib ka ilma kreditorite ja teiste huvitatud isikute nõudmiseta saada tähtaja selleks, et jõuda selgu-

---

62) Dernburg op.cit. §544.

sele pärandi koosseisust.⁶³⁾

III PÄRIJATE VÕLGADE EEST VASTUTUS.

Vastutuse ulatus.

Seadusandlused püüavad lahendada vastuolu kreditoride huvide vahel ja pärijate huvide vahel, kes peavad tasuma kreditoridele. Üldiselt kehtib reegel, et kreditorid peavad rahuldust saama isegi peale kohustatud isiku surma. Kõigepäält vaatleme, missuguste kohustuste eest tuleb tasuda pärijail:

Rooma õiguses vastutas pärija kõikide kohustuste eest, v.a. "kõrgelt isiklikud" ja kohustused deliktidest. Rahuldus, mis oli seotud kohustusega ~~ex~~ delicto, oli pööratud isikule ja sellepärast pärandaja surmaga langes ka kohustatud isik ära. Kuid need esemed, mis olid deliktiga saavutatud ja olid pärandi koosseisus, pidi pärija välja andma. Kuid see ei andnud kaugeitki rahuldust - deliktiga saavutatud esemed võisid olla äramüüdnud jne. Nii hakati nõudma eset, või selle ekvivalenti. Kuid sedagi abinõu ei jätkunud. Ja keskaegsetes õigusraamatutes

---

63) Tjutrjumov loeb vaid viimast spatium delibe-
randi op.cit. lhk. 517.

juba kerkib kreditoride rahuldamine pärandi rikastumise piires.⁶⁴⁾

BES § 3448 ütleb, et kohustus tasuda kahjud läheb üle kahjusid tekitanud isiku pärijatele ning kahju suurust äramäärates võetakse arvesse mitte ainult asja hinda (mis oleks - ekvivalent), vaid ka taamuse⁶⁵⁾ (3451) (Nachteil, uščerb).

Mis puutub obligationes ex contractu, siis rooma, saksa ja meie õigus lahendavad küsimust ühte viisi: Pärijale lähevad üle kõik kohustused, mis ei kustu pärandaja surmaga (2639, 2646, 3212, 3114), või milliste täitmine ei ole seotud pärandaja erilise kvalifikatsiooniga. Rendivahekorra kohustused põhimõtteliselt ei lõppe, v. a. pärusvarad Eesti-Liivimaal. Pärijale läheb üle kohustus tasuda leppetrahvi (neustojka). Kohustus anda tagasi eseme soodusõiguslepingu korral, kuid pärijad vastutavad ainult kuivõrd ese sai nende kätte (3774). Kohustused ühekülgetest lubadustest (3280), kuivõrd nad olid kohustavad pärandajale.

Vastastikused pärandaja ja pärija kohustused kustuvad confusio teel (2644).

---

64) Freitag-Loringhoven op.cit. lhk.34jj.,101jj.

65) Õigust. sõnastik. Karlson+Veski lhk. 108-14.

Tähtsamaks küsimuseks jääb - missuguse varandusega vastutab pärija. Siin võib olla kaks lahendust: 1. Pärija vastutab pärandi väärtuse ulatuses - *intra viribus hereditatis*, kas ainult pärandi esemetega - *cum viribus hereditatis*, või pärandi väärtuse ulatuses ka oma esemetega - *pro viribus hereditatis*.

2. Pärija vastutab ka oma varandusega isegi juhul, kui pärandi passiva ületab activa.

Vastutus *cum viribus hereditatis* oli rakendatud saksa õigusraamatutes, kusjuures veel kitsamal kujul. Pärija vastutus piirdus päritud valdasvaraga. See vastutuse piiramine põhjenes pärija kaasäräkimise õigusel (*Erbenlaub*, *Beispruchrecht*) kinnikute müümise juures. Vaba oli pärandaja sellest pärija loast ainult õiglase häda korral (*echte Not*). Loomulik, et pärijate kaasäräkimise õiguse kadumisega laienes vastutus ka kinnisvara pääle. Lõppstaadiumiks oli Saksi kuningriigi tsiviilkoodeksi § 2328: *Der Erbe haftet für die Erbschaftsschulden, soweit die Erbschaft... reicht*⁶⁶⁾.

Praegu vastutus *cum viribus hereditatis* on võimalik meil pärandi vastuvõtmisel *beneficium inventariiga* ja saksa õiguses pärandi eraldamise-

---

66) Freitagsh-Loringhoven venekeelne op.eit.II §2.

ga (Nachlassabsonderung).

Vastutus intra viribus hereditatis on läbilöönud Nõuk. Vene GK. (§ 434), kus pärija vastutab ainult pärandi tõelise väärtuse ulatuses. Tsiviilseadustiku eelnõu koostamisel soovitati võtta selle süsteemi aluseks tulevases koodeksis. Kuid Eelnõu koostajad leidsid, et " Tsiviilse käibe huvides vaevalt on soovitav, et iga isiku surma korral tekiks alati küsimus ta võlgade tasumise kohta." ⁶⁷⁾

Vastutus ultra viribus hereditatis on leidnud laialdase tunnustuse. ⁶⁸⁾ Ta oli juba rooma õiguses. Kuid tema tekkimise põhjusest ei ole selgust. ⁶⁹⁾

1936. a. Tsiviilseadustiku eelnõu väljendab printsiibi sõnadega: § 771 "Pärija kannab pärandi võlad. Pärija on kohustatud, kui temale üleläänud pärandist pärandi võlgade katteks ei jätku, usaldajaid rahuldama ka oma enese varast".

2. Abinõud pärijate ja kreditoride kaitseks.

Kreditoride rahuldamisel ultra viribus he-

-
- 67) Seletuskiri Tsiviilseadustiku 1936.a. eelnõu juurde. Koostanud prof. J.Uluots. lhk.49.
68) BGB 1967 Abt., BES 2648; Eelnõu § 771.
69) Kasso op.cit. lhk. 24 näeb põhjust üldises rooma täiteprotsessis.

reditatis võib juhtuda, et pärija peab oma varandusest tasuma osa võlgu, mis ületavad pärandi activa. Pärija kaitseks on loodud eriline beneficium inventarii, mille järgi pärija vastutab ainult pärandi objektidega. Umbes sama siht on ka ülevalpool vaadeldud hädaabinõul, kus pärija annab välja esemed specificatio alusel.

Teisest küljest üldprintsipi järgi kokkulangevad pärand ja pärija varandus, võivad olla koormatud võlgadega. Samuti mõlema massi kreditorid peavad nüüd nõuded esitama pärija vastu ja saavad rahuldust liidetud varandusest. Sel korral, kui pärija varandus on võlgadega ülekoormatud, võivad pärandi kreditorid jääda ilma rahulduseta, või osalise rahuldusega konkurssi korral. Kreditoride kaitseks on loodud beneficium separationis bonorum.

a) Beneficium inventarii.

Nagu juba öeldud, pärijad peavad leidma kaitset piiramatu vastutuse printsiibi vastu. Rooma õigus⁷⁰⁾ alguses ei andnud mingit kaitset pärijale. Ajajooksul hakati kaitsma pärijat, kes pole veel täisealiseks saanud tsiviilse käibe jaoks, kaitsma olukorra endistamisega - resti-

---

70) Dernburg op. cit. § 551.

tutio in integrum. Nii anti pärijale erakorraline õigus juhul, kui pärandi passiva ületas aktiiva ja pärija oli pärandi vastu võtnud.

Siis laiendati abinõu pärijatele, kes pärandi õigustesse astumisel ei teadnud ega võinud teada sellel lasuvatest võlgadest. Selle vastu, üldse rooma pärimisõiguses erandlikult seisvad sõdurid said restitutio igal juhul, kui pärand oli võlgadega ülekoormatud.

Kuid need olid üksikjuhtudel rakendatavad erandid. Oli tarvis luua mingit põhimõtet. Justiniani õiguses - kui pärija aegsasti koostas pärandi nimekirja (inventuuri) ning palus beneficium inventarii, vastutas ta ainult üleskirjutatu suuruses.

Inventuuri pidi algatama 30 päeva jooksul peale pärandi avanemist ja järgmise 60 päeva jooksul pidi inventuur lõpetatud olema. Nendel juhtudel, kui pärija elukoht oli kaugel pärandi objektidest, või nende suuremast osast, võidi pikendada inventuuri tähtaega kuni 1 aastani. Inventuuri koostamise juures pidid viibima kreditorid ja legataarid. Nende puudumisel kutsuti kolm tunnistajat.

Pärija vastutus üleskirjutatu suuruses võib olla kahesugune - cim viribus hereditatis ja pro

viribus hereditatis. Justiniani õiguses oli vastutus pro viribus hereditatis. Kaasaegne seadusandlus kaldub rohkem esimese printsiiibi poole, kui pärijale rohkem kasulikule⁷¹⁾. Kuid kui pärandi objektid olid juba liitunud pärija varandusega, siis pärija vastutab pro viribus. Beneficium inventarii kasutamisel confusio't ei toimu. Pärija nõudmised parandaja vastu vähendavad pärandimassi; vastupidised - suurendavad.

Justiniaani õiguses pärija ei pidanud valvama esitatavate nõudmiste järjekorda. Alguses arvati maha parandaja matmise kulud, kulud inventuuri koostamisest ja pärandi likvideerimisest. Siis pärija tasus kreditoridele nende ilmumise järjekorras - " et eis satisfaciant, qui primi veniant creditores". Juhul, kui pärija sel teel rahuldus legataare enne kreditore, võisid viimased nõuda väljaantu legataaridelt.

Saksa õiguses inventuuri koostamine veel ei tähenda pärija piiratud vastutust, vaid selleks peab olema pärandi eraldamine.

BES põhimõtteliselt retsipeerib roomaõigusliku beneficiumi (2649, 2655). Inventuuri koostamise kord - TKS § 1994- 1996.

---

71) Grimm op. cit. lhk. 406.

Tähtajaks, mille jooksul pärija võib paluda inventuuri, on Kuuramaal 1 aasta (2651). Eesti- ja Liivimaal mitte hiljem, kui kahe kuu jooksul peale pärandi avanemisest teada saamise momendist. Tähtaega võib pikendada suurte pärandite korral kuni kuulutuses tähendatud tähtajani (2652).

Inventuurina - üleskirjutusena võib võtta ka pärandaja poolt tehtud üleskirjutus, kui ta vastab seaduse nõuetele (2653).

b) Beneficium seperationis.⁷²⁾

Kuna on karta, et pärandi kreditorid ei saa rahuldatud, kui pärand ja pärija varandus langevad kokku, läi preetor erilise kaitsevahendi - eraldamise soodustuse. Selle soodustuse põhjal, kui on karta, et pärija varandus on maksuvõimetu (ei ole tarvis maksujõuetuks tunnustamist, vaid tähtis, et on karta passiva ületamist), eraldatai pärand pärija varandusest ja hoiti lahus niikauga, kuni pärandi kreditorid said rahuldatud (sama *BES* 2658). Mis jääb järgi pärandist, antakse tagasi pärijale (2660). Iga üksik pärandi kreditor ja legataar võivad nõuda soodustuse .

---

72) Dernburg op. cit. § 550.

Ei saa nõuda: a) kui kreditor on pärijat oma võlgnikuks tunnustanud; b) kui pärandi eraldamine pärija varandusest on faktiliselt võimatu c) pärandi vastuvõtmisest 5 aasta möödudes ja d) nende esemete suhtes, milliseid pärija on hääs usus võõrandanud (BES 2662).

Eraldamisele kuulub kõik, mis pärandaja vahenditult on jätnud, kui ka see, mis hiljem pärandi koosseisus on muutunud. Pärija korraldused pärandi suhtes kuni eraldamiseni jäävad jõusse, kuivõrd nad ei ole toimitud kreditoride petmiseks.

Eraldamise korral, eeskätt rahuldatakse pärandaja kreditore, siis legataare (2660). Kui kreditorid pärandi likvideerimisel ei saa täit rahuldust, ei saa esineda nõudmistega pärija vastu. (2661. Tallinnas ei kehti).

Pärija kreditoridele eraldamise soodustust ei ole antud. Seletatakse sellega, et kellelegi ei saa ärakeelata uusi võlgu teha. Kuid Tsiv. s. 1936. a. eelnõu, saksa õiguse eeskujul, võtab analoogilise kaitse alla ka pärija kreditorid, lubades soodustust nõuda siis, kui pärija loobub pärandist in fraudem creditorum (§754). Sel korral eeskätt rahuldatakse pärandi kreditorid ja teised õigustatud isikud. Kui pärandist

jääb üle, siis rahuldatakse pärija kredidore. Alles see, mis nüüd üle jääb pärandist, läheb nende pärijatele, kelle kasuks toimus loobumine.

c. Pärandi eraldamine saksa õiguses

Nachlassabsonderung.

Saksa õigus (BGB) pärija, pärandi ja pärija kreditoride huvisid kaitseb ühise abinõuga - pärandi eraldumisega. Seda tarvitab pärija, kui ei taha vastutada oma varandusega. Seda tarvita- vadkreditorid, kui ei taha pärandi ja pärija varanduse kokkuliitumist.

Pärija, niikaua kui pole veel lõplikult astunud pärandisse (kuni pole veel "definitiver Erbe"), võib paluda kohtult (Nachlassgericht) pärandi eraldamist⁷³⁾. Lõplikult pärandiõigustesse astunuks loetakse pärija siis, kui ta 6 nädalalise (välismaal asuvatele 6 kuulise) tähtaja jooksul pole pärandist loobunud⁷⁴⁾, või on enne tähtaja möödumist deklareerinud oma vastuvõttu.⁷⁵⁾

73) Crome op.cit. §712 lhk. 517.

74) ibid. §. 668, lhk. 213. Die Annahme ist .... nichts anderes, als Verzicht auf das Ausschlagungsrecht.

75) ibid §. 666. Fiskusele ja sundpärijale on pärandi avanemine (Anfall) ka lõplikus pärandi saamiseks. Fiskusel üldse puudub õigus loobuda. Sundosa pärija pärib võlgadest puhta pärandiosa.

Inventuuri koostamine ei tähenda veel midagi.⁷⁶⁾ Pärija peab selgesõnaliselt väljendama soovi võtta vastu pärandi inventuuri soodustusega. Kui ta selle on palunud, eraldatakse pärand ja antakse valitsemisele erilise kohtu poolt määratava Nachlassverwaltunggi kätte⁷⁷⁾, Nachlassverwalter'iga⁷⁸⁾ eesotsas. Pärandivalitsus ja pärandivalitseja toimivad sihis, mis meil saavutatakse beneficium inventariiga. Kohus kontrollib nende tegevust.⁷⁹⁾

Juhul, kui pärand on võlgadega ülekoormatud, avatakse konkurssimenetlus.⁸⁰⁾ Sellel abinõul on suur vahe meie beneficium inventariiga - meil pärija võib ise tasuda esitatavaid nõudmisi ja kohus võib, kui huvitatud isikud soovivad, määrata pärandile hooldaja. Siin toimub aga igal juhul pärandi eraldamine ja kolmanda isikute valitsemise alla andmine.⁸¹⁾

---

76) ibid § 722.

77) BGB 1931 Abs. 2, 1984.

78) Nachlassverwalter ei vasta Nachlasspfleger'i mõistele!

79) Crome oplcit. §728.

80) BGB 1975.

81) Crome op.cit. §670 lhk. 220 n. 2.

Pärija võib nõuda eraldamist a) kui on karta, et pärandi passiva ületab activa, b) kui sundtäitmine võib riivata tema enda esemeid c) kui on võimalik, et pärandi kreditorid nõuavad ise pärandivalitsuse sihiga pärija kreditorre korvaldada rahuldamisest pärandi activast.⁸²⁾

Selle sama abinõuga - pärandi- või konkursivalitsuse sisseseadmise ja sellega ühendatud pärandi eraldamisega, kaitstakse ka pärija⁸³⁾ - ja pärandi kreditorre⁸⁴⁾. Kreditoridest võib igauks kahe aasta⁸⁵⁾ jooksul peale pärandi vastuvõttu (Anfall) nõuda pärandi eraldamist koos sellest tulenevate tagajärgedega.

Sellega saksa õiguses pärija piiratud vastutuse korraldus on palju ühtlasem. Beneficium inventarii et beneficium seperationis omavad ühise menetluse - Nachlassabsonderungi näol.⁸⁶⁾

Süsteemi häädus on tema ühetaolisus kõikidele huvitatutele ja samuti et pärand antakse kolmandate isikute valitsusele ja likvideerimisele. Sellega on võimatu pärijal toimetada pärandi esemeid kõrvale. Ka pärandivalitsus toimub kohtu

---

82) ibid § 719 I.

83) ibid § 726.

84) ibid.

85) Crome op.cit. § 712 lhk. 518.

86) Siht on ühtlane: die tatsächliche Vereinigung des Nachlasses mit dem sonstigen Vermögen des Erben zu verhindern und für den Nachlass eine besondere Verwaltung herbei zu führen. Crome op.cit. § 641 lhk. 20

ülemvalve all ja halvaks küljeks on raskepäärasus ja kallidus.

Meie Tsiviilseadustiku 1936, a. eelnõu retsipeeris saksa õigusest pärija kreditoride kaitse eraldamise näol, kuid üldist pärandi eraldamise süsteemi ei võtnud üle, nähtavasti tema halbade külgede pärast.